

C s a n d a Sándor, *Harmadik nemzedék* (Bratislava 1971, 247 stran)

Maďarská národnostní menšina v Československu je téma, o němž průměrný Slovák a zvláště Čech mnoho neví. Třebaže jsme si vědomi, že jde o významnou část našich spoluobčanů, v současnosti o největší národnostní skupinu na našem území, víme toho poměrně málo také o jejich bohatém kulturním životě. Cenné svědectví o něm podávají zejména knihy jejich předního literárního historika a kritika, profesora dějin maďarské literatury na bratislavské universitě, Sándora C s a n d y, známého nejen svými antologiemi z dějin maďarsko-slovensko-českých kulturních vztahů (*Magyar-szlovák kulturális kapcsolatok 1959*; *Cschszlovák-magyar kulturális kapcsolatok, 1963*), monografií o slovensko-maďarských souvislostech kurucké poezie a protitureckých bojů (*A törökellenes és kuruc harcok költészetének magyar-szlovák kapcsolatai, 1961*), nýbrž i četnými výbory studií a článků, týkajících se zejména maďarské literatury na Slovensku (*Valóság és illúzió, 1962*, *Hidak sorsa, 1965*; *Első nemzedék, 1968*, aj.).

Poslední takový výbor, *Knihy Harmadik nemzedék* (Třetí pokolení) vydal Csanda roku 1971 v Maďachově nakladatelství v Bratislavě. Tato kniha je souborem studií a literárních kritik Csandových z šedesátých let, vztahujících se především k tvorbě poslední poválečné generace maďarských spisovatelů v Československu. Knihu doplňují i některé články o literární tvorbě rumunských Maďarů, o literárních souvislostech slovensko-maďarských a dosud neústižná rozsáhlá studie o verši největšího maďarského renesančního básníka Bálinta Balassiho. Csandova práce je uspořádána velmi promyšleně. Úvodem je uveřejněna přehledná stať Půl století maďarské literatury v Československu (*A cseh-szlovákiai magyar irodalom fél százada*), která připomíná jak nejvýznačnější maďarské spisovatele předválečné éry, představitele hnutí Sarló Edgára Balogha, básníka Dezső Györyho i mluvčího Vox humana, nejvýznačnějšího představitele maďarské literatury v socialistickém Československu Zoltána Fábryho, tak současné představitele této literatury romanopisce a dramatika Viktora Egriho, básníka Tibora Bábiho a prozaika Olivera Rácze (dnešního náměstka ministra školství Slovenské socialistické republiky) i autory teprve začínající.

Tuto poválečnou kapitolu rozvoje maďarské literatury v Československu, již vytváří její „třetí pokolení“, autoři socialistického dneška, zachycuje v přehledu obsažná Csandova studie *Novější kapitola naší národnostní literatury* (*Nemzetiségi irodalmunk újabb fejezete*) a v detailních rysech ji pak přibližují důkladné rozborů i recenze nejvýznačnějších poválečných děl této literatury, jež v celku naší umělecké tvorby nezaujímá nijak podřadné místo, avšak stále toho o ní ještě víme málo, nebýt českého výboru z díla dnes již zesnulého klasika této literatury Zoltána Fábryho, který svým dílem toto „třetí pokolení“ nejvýrazněji ovlivnil, sám však přece jenom náležel již k pokolení prvnímu, a nebýt některých sporadických překladů slovenských, které zdaleka ještě nedávají českým i slovenským čtenářům možnost tuto literaturu poznat a reálně ocenit. A přece nacházíme tu cenné a bohaté odstíněné hodnoty, a to zejména v lyrice, z níž můžeme připomenout básníka revolučního patosu s rytmem lidových písní Györgye Dénese, socialistického humanistu a pokračovatele Vox humana v duchu Zoltána Fábryho Tibora Bábiho, mužného lyrika a schopného literárního kritika Árpáda Tözséra a na prahu druhé světové války narozené vyznavače moderních básnických forem, experimentátory a hleadače nových výrazových cest László Cselényiho a Sándora Gála. V próze a dramatu jsou to kromě již klasických autorů Viktora Egriho a Bély Szabó z příslušníků starší generace ještě Ibolya Kissová a Téréza Dávidová, z mladších zejména mistr literární reportáže a kratších prozaických útvarů József Mács, nápaditý satirik Gyula Duba, dramatický a prozaický glosátor života družstevních rolníků Béla Lovisek i zmíněný již Olivér Rácz, kromě románů pro mládež proslulý zejména svým velkým společenským románem *Dozvěděla jsem se, že žiješ* (*Mcg tudtam, hogy élsz*) z roku 1963, v němž sugestivně vylíčil osudy slovenských Maďarů za druhé světové války. Osvědčil se také jako překladatel české i slovenské poezie a prózy.

Literární kritiku představují po zesnulých nestorech maďarské literatury na Slovensku Zoltánu Fábrymu a Andoru Sasovi dnes především Lajos Turczel a Sándor Csanda, autor posuzované knihy, již doplňují i jeho průkopnické studie o maďarském renesančním verši, představované dílem Balassiho, a jeho souvislostech s veršem slovenským i českým. Za cennou knihu třeba Sándoru Csandovi upřímně poděkovat. Neškodilo by, kdyby alespoň některé její části vyšly také česky nebo slovensky. Přispěly by snad k tomu, abychom se s bohatou, rozmanitou a socialistickým duchem naplněnou literaturou našich maďarských spoluobčanů seznámili také jako čtenáři.

Richard Pražák